

Intervenció arqueològica al carrer Sant Jaume, núm. 19, Granollers : memòria

Mercado i Pérez, Mònica

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

Carrer Vallmanya, 24
08481, Sant Esteve de Palautordera

Tf./fax 93 848 21 27
Mòbil 667 03 92 95 / 667 746 340
C/e. Estratsgc@correu.vilaweb.com

**ESTRATS
ESTRATS**

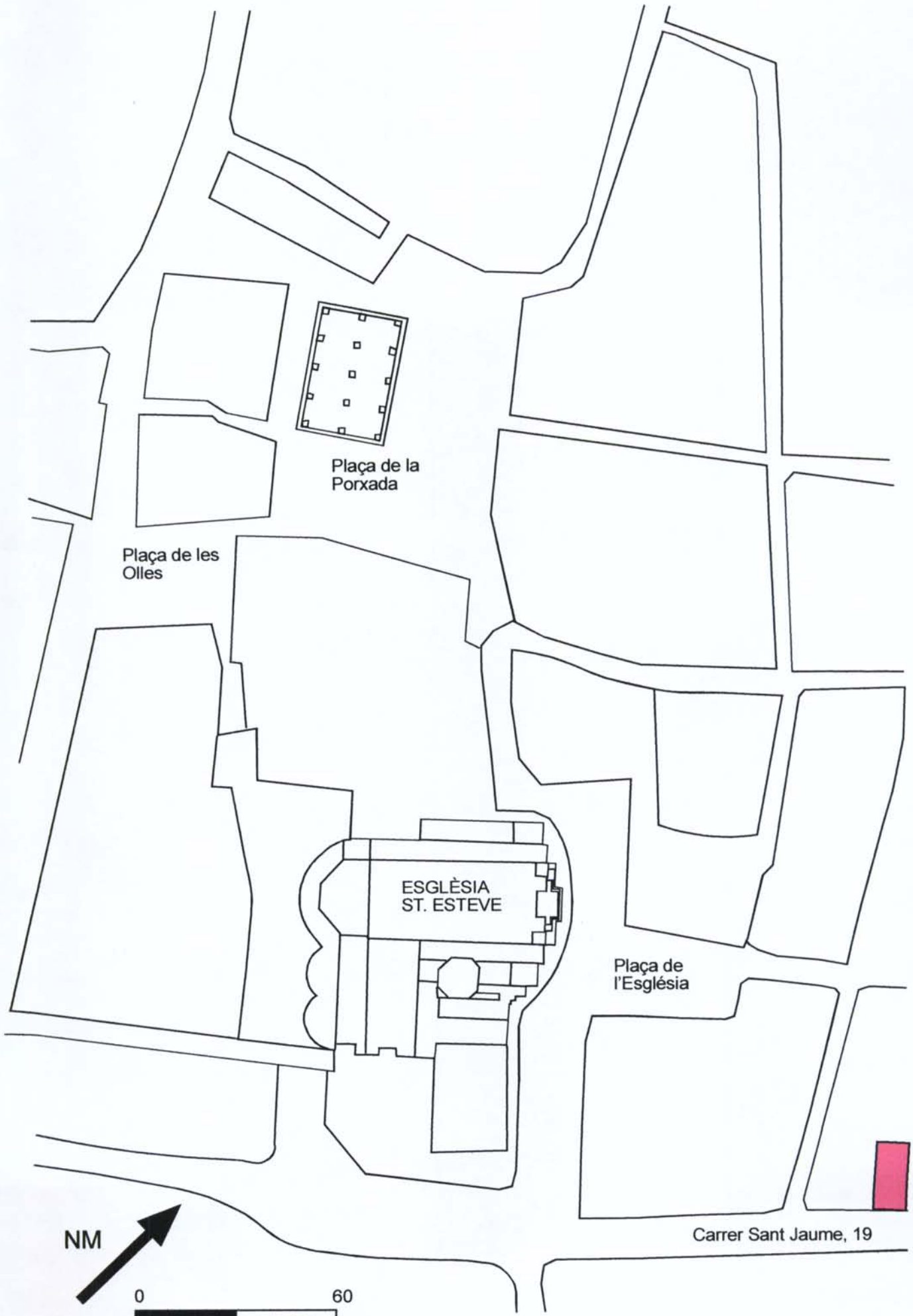
GESTIÓ DEL PATRIMONI CULTURAL SL

Index

Fitxa tècnica	pàg. 4
Plànol de situació	pàg. 5
Context geogràfic i geològic	pàg. 6-9
Antecedents històrics i arqueològics	pàg. 10-13
Circumstàncies que motiven la intervenció	pàg. 14
Desenvolupament de les feines arqueològiques	pàg. 15-16
Resultats	pàg. 17
Conclusions	pàg. 18
Documentació planimètrica	pàg. 19
Inventari fotogràfic	pàg. 20
Bibliografia general	pàg. 21-22

Fitxa Tècnica

Nom de la intervenció:	Cr. Sant Jaume, 19
Municipi:	Granollers
Comarca:	Vallès Oriental
Tipus de jaciment:	urbà
Tipus d'intervenció:	preventiva
Resultat arqueològic:	nul
Període de la intervenció:	11 al 13 de desembre de 2001
Arqueòloga directora:	Mònica Mercado Pérez
Dimensions del solar:	68,87 m²
Propietari de la finca:	Sr. Joan Rodríguez
Règim jurídic de la finca:	Privat
Arquitecte del projecte:	Sr. Antoni Corral Palacios
Constructora:	Construcciones Benito Corral
Finançament:	Sr. Joan Rodríguez
Número de registre:	011386 amb data del 20.12.01

Plaça de la Porxada

Plaça de les Olles

ESGLÈSIA
ST. ESTEVE

Plaça de l'Església

Carrer Sant Jaume, 19

NM

0 60

Marc geogràfic i geològic

La finca de Sant Jaume, 19 es troba situat prop de l'anomenat turó de sant Esteve, al municipi de Granollers, comarca del Vallès Oriental. Es situa a la Depressió Prelitoral, entre la serralada Prelitoral, al sud i sud-est, el massís del Montseny al nord-est, i les muntanyes de Sant Llorenç de Munt fins els Cingles de Bertí al nord i l'oest. La formació de gran part d'aquesta depressió, amb valls al·luvials fèrtils, correspon a dipòsits d'era quaternària i miocènica (veure fig. 1).

Granollers és regat pel riu Congost, que, com afluent del riu Besòs esdevé un dels eixos vertebradors de la comarca del Vallès. Aquest riu, junt amb d'altres afluents del mateix com són la Riera del Tenes, la riera de Cànoves, el riu Mogent o la riera de Caldes són terrasses fluvials que geològicament tenen conjunts de sediments amb grava, llims i argiles que s'atribueixen a l'Holocè (**Q11-Q12-Q13**, veure fig. 2).

Fig. 1: Taula de les unitats cronoestratigràfiques, segons J.Nuet (RIBA, BOLÒS, PANAREDA, NUET, GONZÁLVEZ, 1979)

Era	Període	Època	Edat Absoluta (milions d'anys)	
CENOZOIC	Quaternari	Holocè	0,01	Plegaments alpins
		Pleistocè	1,8 aprox	
	Neogen	Pliocè	5,0	
		Miocè	22,5	
	Paleogen	Oligocè	37	
		Eocè	55	
		Paleocè	65	
	MESOZOIC (secundari)	Cretaci		
Juràssic			195	
Triàsic			230	
PALEOZOIC (Primari)	Permian		260	
	Carbonífer		345	
	Devonià		395	
	Silurià		435	
	Ordovicià		500	
PRE-CAMBRIÀ			570	

A la resta de la Depressió Prelitoral ens trobem amb argiles i gresos arsènics de formació miocènica (**Nma**) que passen gradualment a argiles grogues i fosques cap al sud. Les arcoses són el producte de la meteorització, transport i sedimentació del granit de la Serralada Prelitoral. Litològicament, consisteix en abundants grans de quars, feldspats (completament caolinitzats) i, en menor proporció, miques. Presenten intercalacions de nivells conglomeràtics grisos amb matriu sorrenca sense cimentar (**NMcg**) també de formació miocènica. Els còdols són de pissarra, quars, calcària, roques granítiques, quarsita i gres. Cap a la part superior disminueixen els còdols calcaris i augmenten els de pissarra i quars. La disposició sedimentària és en forma de canals, amb el contacte inferior erosiu i ondulat, i el pla superior pla, paral·lel i net. La direcció de l'aportació és N-S en sentit nord.

Les planes i valls que trobem arran de la Depressió Prelitoral es troben vertebrades per rius i rieres que fan d'aquestes terres, zones fèrtils biològicament. Per tant, és fàcil comprendre perquè el poblament prehistòric d'aquesta zona es va concentrar en aquestes valls i planes, doncs eren les úniques aptes per a una població estable del neolític fins al Bronze Final, que necessitava camps per al conreu i pastures per als ramats.

Aquestes regions foren àmpliament transitades en temps històrics, concretament durant l'època romana –Via Augusta i les seves desviacions cap a *Barcino*–, i a partir de l'edat mitjana amb les vies ramaderes. Aquest Pla Prelitoral jugarà doncs un paper de primer ordre en aquest capítol de comunicacions, relegant-se a un segon nivell el Pla de Marina, poc apte per al trànsit degut a la seva relativa estretesa i la insalubritat de les seves terres.

Al sud ens trobem la Serralada Litoral que, geològicament, està formada de forma majoritària per granodiorites (**Ggd**). Els minerals essencials que formen aquesta roca plutònica són: plagiòclasi, quars, biotita i ortosa. Es troba creuada per alguns dics de pòfir de diferent composició. Tenim els filons de roques de composició sienítica a monzodiorítica (**Fps**) que formen cossos de geometria globular o dics d'escassa continuïtat lateral, també pòfirs àcids (**Gpg**) principalment monzogranítics i quarsdiorítics i en menor abundància granítics, sienogranítics, granodiorítics i diorítics, amb orientació principalment NE-SW.

Cap al nord, seguint el riu Congost i el que esdevindrà en la seva època la via romana des de *Semproniana* (potser l'actual Granollers) fins a *Ausa* (Vic), entrem en una heterogeneïtat de components litogeològics a les dues bandes del riu Congost. A la banda est del riu tenim calcoesquistes i calcàries argiloses grises i groguenques (**Dc**), així com granits porfírics (**Gp**). Més cap a l'est i, formant la falda oest del massís del Montseny, tenim dos grans formacions de cornubianites, pissarres (**mc_ÇOrp**) i pissarres satinades amb intercalacions de bancs poc potents de quarsita i roques carbonatades (**ÇOrp**). Constitueix el tram superior de la sèrie metasedimentària de les Guillerries, que aflora també en l'últim tram del riu Besòs.

A la banda oest del riu Congost ens trobem amb els Cingles de Bertí i una litologia més homogènia. A la vora immediata d'aquest accident físic i junt al riu Congost ens trobem amb una sèrie alternant de gresos silícis de gra fi i argiles vermelles (**Tbg**) amb intercalacions de nivells de conglomerats i un contingut important

en miques. En la mateixa línia ens trobem amb una sèrie litològica de dolomies de gra fi (**Tm3**) seguides de bancs de calcàries dolomítiques ben estratificades, amb fucoides i, esporàdicament, nòduls de sílex (Triàsic mitjà-superior). A sobre dels Cingles de Bertí i cap a l'oest trobem una gran extensió de margues blaves fossilíferes amb limotites vermelles (**PEm**). Aquestes margues tenen un aspecte característic i són més sorrenques cap a l'est. Dins aquesta unitat cartogràfica s'intercalen nivells de gresos amb ciment esporític (**PEg**), calcàries bioclàstiques, margues grises i, ocasionalment, conglomerats a la base.

Hidrogràficament, la comarca del Vallès Oriental està ben beneficiada amb diverses rieres com la del Tenes, Cànoves, Caldes o Mogent que seran afluents de rius una mica més grans com el Congost i el Besòs. Aquestes rieres i rius seran els camins i vies de pas que travessaran les serralades i línies de muntanya, com a exemple el Besòs i la Tordera per a la Serralada Prelitoral, o en relació amb el cas ara treballat amb el riu Congost i la plana de Vic.

El clima d'aquesta àrea es mou entre el de tipus mediterrani litoral i el mediterrani de muntanya mitjana, dins la zona del Montseny. Els hiverns acostumen a ser suaus, no gaire freds i una mica humits, amb els estius calorosos i secs.

Pel que fa a la flora de la comarca del Vallès Oriental la trobem representada en el següent esquema de la distribució de la superfície arbrada comarcal ocupada per les diferents espècies (figura 3). La superfície corresponent a cada espècie s'ha determinat a partir del nombre d'estacions on l'espècie és dominant. A la dreta trobem el nombre de peus (en milers) de les diferents espècies. Les existències s'han determinat a partir de totes les estacions on és present l'espècie.

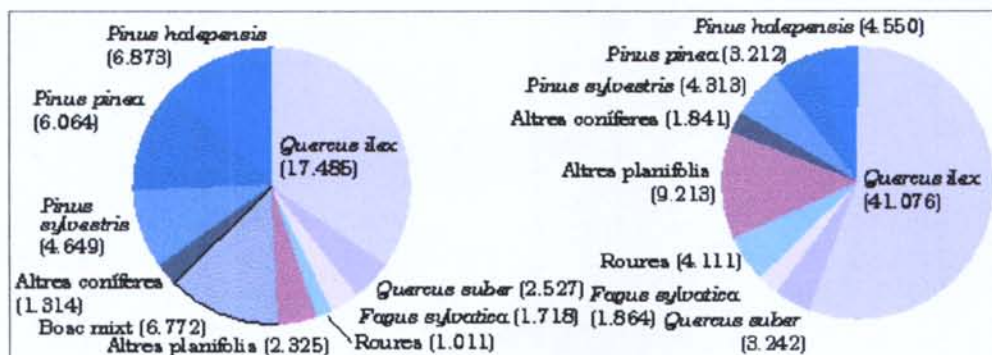

Fig. 3: Flora arbòria del Vallès Oriental. (S.I.G. del departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya)

A destacar que en superfície arbrada el *Pinus halepensis* i el *Pinus pinea* són força representats, mentre en el nombre de peus és el *Quercus ilex* (alzina) el que es troba sobrerrepresentat, deixant a la resta en menys de la meitat i força igualats respectivament.

Granollers està situada al centre de la comarca, de la qual és capital, i limita al nord amb Les Franqueses del Vallès, al sud amb Montmeló, Parets i Montornés, a l'est amb la Roca del Vallès i a l'oest amb Lliçà de Munt i Lliçà de Vall. Actualment, forma una concurbació que integra barris dels municipis de Les Franqueses, Canovelles i La Roca.

La situació privilegiada de Granollers en quant a clima, producció agrícola i comunicacions ha fet que el municipi sigui des de fa molt temps el bressol de molts poblements, especialment el nucli, el que havia estat el Turó de Sant Esteve i on actualment es troba la Parròquia:

"El turó de Sant Esteve, geogràficament, fa com un petit aturonament assentat damunt les terrasses quaternàries, que amb els seus pocs metres d'alçada, destacava visiblement, sobretot vist des del costat del riu Congost. En el cim del turó fa com una plaça quadrada d'uns 200 metres de costat. Pel que sembla, l'indret reunia unes condicions òptimes com a lloc d'habitació.

Així ens ho demostren les restes de poblament que s'hi ha descobert a la mateixa plaça i als seus voltants, i que creiem que, amb una mica d'atenció i bona voluntat per part de tots, encara es podria anar incrementant." (MDG: 1991, 1)

Antecedents històrics i arqueològics

La ciutat de Granollers, i sobretot el centre, ha estat ocupada per l'home, al menys, des d'època neolítica.

La restes més antigues documentades al nucli de Granollers foren localitzades a can Vilaró, prop de l'actual Restaurant el Mirallet. El material aparegut foren uns fragments de ceràmica veraciana. També va ser trobada als Corredossos de Sant Cristòfol un fragment de ceràmica àtica datada de principis del segle IV aC.

Actualment, però, la documentació i les troballes més significatives ens parlen d'època romana. La vil·la romana més antiga que es coneix és la de cal Jardiner, situada al sud del terme municipal. D'aquesta vil·la, datada d'època republicana, no s'han documentat mai estructures, però sí que ha proporcionat indubtable material ceràmic i numismàtic.

Altres jaciments propers (Forn d'En Colomer i Bòbila d'En Guix) han aportat pràcticament el mateix material arqueològic, a part d'una sepultura i un forn per coure material ceràmic i constructiu.

Les mateixes característiques i cronologia presenta la vil·la romana de can Malla, situada a Palou i a uns metres del camí ral, antiga via romana. L'any 1961, el Dr. Cantarell, a uns metres de la masia de can Malla, excavà unes sitges amb material ibèric i romà, on ressaltava la presència d'una pàtera campaniana i altres materials que indicaven una possible vil·la romana. (ESTRADA, J: 1993)

El primer nucli de Granollers, però, data del darrer terç del segle I aC. Josep Estrada el situa al costat nord de l'Església Parroquial de Sant Esteve, on actualment hi ha la plaça J.M. Folch i Torras, el Passatge Sant Bartomeu i el Mercat Sant Carles. Aquesta zona fou excavada els anys 1947, 1948, 1950 i 1986 (Hort de l'Aiguadè, Pati de can Gorina, Pati de la Vda. Trullàs i Sant Bartomeu respectivament)

Les campanyes arqueològiques de mitjans de segle posaren al descobert habitacions pavimentades amb mosaics d'*opus tessellatum* i *opus signinum*, monedes, ceràmica, marbres i fragments de columnes. Les evidències van permetre identificar als arqueòlegs dues fases d'ocupació: la primera com a fundació al s. I aC i la segona

ai s. II dC. L'abandó de la vil·la, segons J. Estrada, és degut a una destrucció el 256 dC a causa de les *razzies* franco - alemanyes. (ESTRADA, J: 1993, 77)

A la campanya de 1986, es van enderrocar les cases existents per a la construcció d'unes galeries comercials. S'exhumaren murs de dues fases diferents, una habitació amb absis pavimentada amb un *opus tessellatum* blanc, una canalització i un sistema d'hipocaust que prenia direcció oest cap al jaciment de Can Jaume o Vil·la Oberta. (ESTRADA, J: 1993, 110-111)

El jaciment de can Jaume, excavat el 1981, estava situat a uns 50 m. a l'oest de les galeries de Sant Bartomeu. Les excavacions posaren al descobert varies estructures hidràuliques, canalitzacions i fragments de mosaics (entre els que destacava un *opus sectile*) que van permetre afirmar als responsables del jaciment que es tractava de termes romanes, segurament pertanyents a una vil·la (PARDO, J: 1993, 186). Aquesta teoria fou confirmada quan a finals de l'any 2000, un equip d'arqueòlegs, dirigits per Santi Molera, va supervisar unes rases que es feien al carrer per a la instal·lació de fibra òptica. Molt a prop de la Vila Oberta, davant del núm. 28 del carrer St. Jaume van aparèixer diferents murs de factura romana i la meitat d'una piscina amb revestiment hidràulic. L'altre meitat de l'estructura així com d'altres i la continuació de l'*opus sectile* de la Vila Oberta, es van posar al descobert quan es van fer les obres del solar número 28, a la finca de can Reverter. La intervenció va ser dirigida per Iñaki Moreno, de l'empresa Àtics, SL.

Un altre jaciment clau en el coneixement del desenvolupament urbà romà de Granollers fou el de la Foneria de can Trullàs, excavat el 1990. Els resultats de l'excavació, portada a terme per Montse Tenes, van ser diferents àmbits que denotaven una gran activitat i que alhora donaven l'expectativa d'un poblament romà més gran del que s' havia intuït fins aleshores.

Es va documentar una necròpolis romana amb 20 enterraments d'inhumació (500 m²) datats dels segles II-III dC, una cinquantena d'urnes d'incineració i un dipòsit rectangular, contenidor de líquids, amb tres graons d'accés a l'interior on hi havia una petita cubeta de decantació (possible *lavatio*). També aparegué una fossa d'ofrenes amb restes inhumades i incinerades, un forn (*ustrinum*) i un camp de sitges romanes (13) per emmagatzemar el gra i reutilitzades més tard com abocadors, un forn de coure pa i tres forns per a coure materials de construcció. Cal destacar l'aparició de 17 metres de via medieval empedrada i delimitada per murs de 50 cm de gruix, i en un

estrat inferior, restes de la via romana. La via medieval accedia al casc antic de Granollers procedent de Sabadell (TENES, M: 1992).

L'establiment romà a Granollers és conseqüència del possible encreuament en aquest punt de varies vies de comunicació romanes com són la *Via Heraclea* o *Via Augusta*, que unia Roma amb Cadis, la via que unia *Iluro* amb *Aqua Calidae* i la que unia *Ausa* amb *Barcino*. D'aquesta manera Granollers (possible *Semproniana* com apareix en un dels vasos *Apol·linars*) va esdevenir el punt de contacte més important de la zona de la *Laietana* i si més no, de l'antiga *Lauro*, el que va fer possible que l'establiment romà perdurés fins el s. V-VI dC (JÁRREGA, R: 1995).

D'aquesta manera, l'arquitectura medieval es va anar assentant poc a poc sobre les bases del que havia estat el poblament romà. Moltes de les estructures medievals granollerines es troben superposades a les romanes, adequant-les o aprofitant-les com a fonaments de les noves construccions. El nucli romà, però, va ocupar un àrea molt més gran que el medieval (de nord a sud, des del carrer Torras i Bages fins el carrer de Barcelona, i d'est a oest, des del carrer Josep Pinyol al carrer Mare de Déu de Núria) mentre que en època medieval i fins el segle XVI, Granollers s'assentava dins de l'àrea emmurallada.

Des de finals de l'any 2000 i fins el dia d'avui a Granollers s'han portat a terme diverses actuacions arqueològiques que, amb tota la informació que han proporcionat, ens farà més entenedor el desenvolupament urbà d'aquesta ciutat i el seu recorregut en el temps, ja que no hem d'oblidar que Granollers no mor quan cau l'Imperi Romà, sinó que perdura en el temps com ho demostren els enterraments visigòtics trobats al carrer Sant Jaume, 121, i el gran entramat d'estructures medievals que envolta el casc urbà.

La primera vegada que apareix escrit el nom *Granularios Subteriore* és al cartulari de Sant Cugat del Vallés, l'any 944.

La població medieval s'assentà, com s'ha comentat anteriorment, al centre de l'actual municipi, al voltant de l'Església. La ciutat va ser emmurallada segons les fonts escrites, durant el segle XIII. D'aquesta primera muralla, però, no ha quedat cap vestigi, a diferència de la nova muralla que es construï entre el 1366 i 1380, juntament amb onze torres, el camí de ronda i cinc entrades a la vila amb els seus respectius

portalets: Santa Esperança, Sant Roc, Sant Cristòfol, Santa Anna, Sant Antoni i el Portalet, en els quals, excepte a l'últim, al segle XVI s'hi construïren les capelles.

El desenvolupament de la vila de Granollers està íntimament lligat amb el mercat des d'època romana fins l'actualitat, com ho demostra la perduració dels topònims urbanístics de les places del centre (Pl. de l'Oli, Pl. de les Olles...) amb la finalitat de distribuir la venda, però que durant el s. XVI van anar perdent les seves funcions a causa de l'engrandiment de la Plaça Major i de la construcció de la Porxada l'any 1586 (BAULIES, J: 1965).

Circumstàncies que motiven la intervenció

Amb motiu d'una construcció de nova planta, es va enderrocar la finca sita al c/ Sant Jaume, 19 del municipi de Granollers (Vallès Oriental).

L'arquitecte director del projecte, el Sr. Antoni Corral Palacios, es va posar en contacte amb l'empresa Estrat scp per fer un seguiment adequat dels moviments de terra.

La finca, situada entre mitgeres i amb un origen de construcció de mitjans de segle passat, dificultava la construcció del nou habitatge ja que la fonamentació de dites mitgeres era molt superficial.

Per solventar el problema de desplom, i degut als nous plans de seguretat obligats per a les empreses constructores, l'arquitecte projectà una fonamentació amb un mínim de 5 metres de profunditat per cada un dels 8 pilars que havien de sostenir la nova edificació, i alhora els lligà amb riestres corregudes d'uns 40-50 cm de fondària, de forma que tota la finca quedava abraçada de corretges de formigó armat.

Durant l'enderrocament i la neteja de l'antiga finca, el Sr. Benito Corral, propietari de la constructora, arrassà el paviment de la casa juntament amb els 20-30 cm de nivells antròpics, que, segons les seccions adherides a les façanes de les finques colindants, i el material superficial que ha quedat a la finca, es pot considerar d'època contemporània. Tambè ha quedat arrassada una claveguera de mitjans de segle passat, feta amb maons i morter de calç, que encara estava en ús i desguassava el pati del veí situat a la part posterior de la finca.

Desenvolupament de les feines arqueològiques

La finca té unes dimensions de 4,75 metres d'amplada x 14,5 metres de llargada. Adequant-se a la forma rectangular de la parcel·la, i per tant, del futur habitatge, els pous han estat disposats de la següent manera: dos a l'entrada del solar, una segona filada a 1,75 metres dels primers, la tercera filada a 2,5 metres de l'anterior i la última al final de la finca.

Les dimensions de cada pou de pilar són:

P1: 1,10 x 1,20 x 5 metres

P2: 1,10 x 1,20 x 5 metre

P3: 2,20 x 1,25 x 5 metres

P4: 2,10 x 1,25 x 5 metres

P5: 1,90 x 1,75 x 5 metres

P6: 2,30 x 1,35 x 5 metres

P7: 1,65 x 1,15 x 5 metres

P8: 1,65 x 1,15 x 5 metres

Les riestres corregudes, de 0,40x0,50 metres, han estat disposades en tot el perímetre del solar i abraçant cada dos pilars de forma transversal.

També es va excavar mecànicament la zona on va l'arqueta sifònica de registre d'aigües residuals i el forat de l'ascensor. La primera a una cota de 0,80 cm i el segon a una cota de 1,35 metres del nivell de solar.

D'aquesta manera, la superfície total afectada constructivament és:

Sabates pilars:	18,240 m ²
Riestres:	10,10 m ²
Arqueta:	1,275 m ²
Ascensor:	1,65 m ²
TOTAL:	31,265 m²

Com s'ha comentat anteriorment, els sediments antròpics quedaven a nivell de carrer i tenien una potència de 30 cm aproximadament.

Quan la màquina retroexcavadora va iniciar el buidatge dels pous, els sediments que van aflorar eren completament geològics.

Cada un dels 8 pous presentava la mateixa seqüència estratigràfica a banda i banda de la finca amb la única diferència que els pous situats al costat de la façana de la finca 21 (banda sud) pràcticament no presentaven nivells antròpics (uns 5-10 cm) a causa de l'arrassament de la claveguera que discurria en direcció E-W, seguint el pendent natural cap a la riera del municipi.

El primer nivell estava format per argiles molt depurades de color grisós i d'una potència de 20 cm.

El segon nivell, més potent (3,00 metres de gruix) estava format per llims també molt depurats d'un color groc-taronja. Aquest és el nivell que a Granollers s'ha donat com a substrat geològic degut a la seva presència en tots els jaciments excavats i completament estèril en quan a material arqueològic.

Un tercer nivell, molt similar a l'anterior, aparegué amb una potència aproximada de 1,50 metres. Aquesta vegada, els llims eren més tous i més humits i d'un color vermellós

El darrer nivell, donat com a òptim en l'anàlisi geotècnic, estava format per llims vermells i graves de grans dimensions, idoni per a aposentar la fonamentació de l'edifici.

Els resultats

Les tasques de seguiment de màquines en el control de terres, malgrat la potència de la fonamentació dels pous i la gran superfície afectada (pous i ríostres) ha donat un resultat arqueològic completament nul.

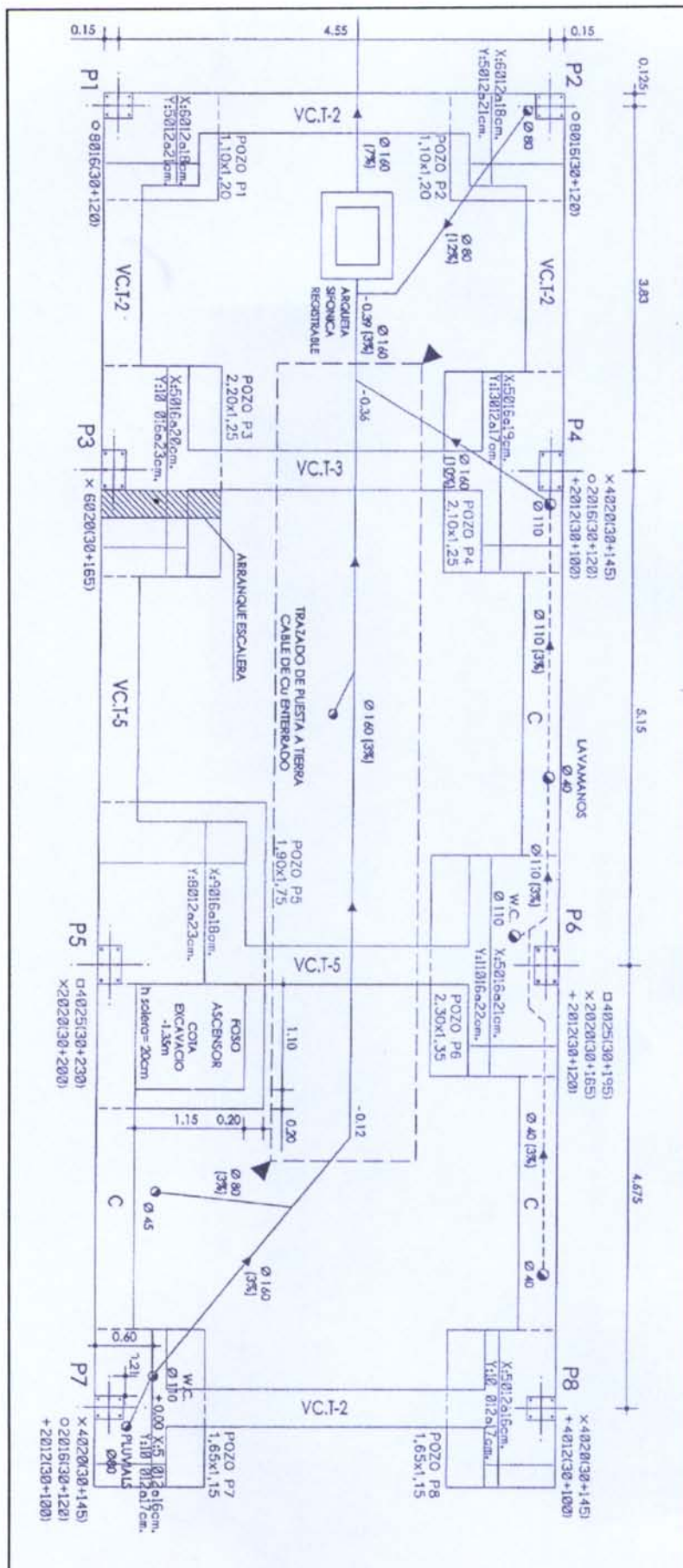
El subsòl de la finca nº 19 del carrer Sant Jaume de Granollers no conté cap element ni estructura arqueològica en les zones excavades, a excepció de l'aparició d'un pou contemporani reblert de runa i material, aparegut en l'excavació de la ríostrera perimetral sud..

Per tant, la intervenció arqueològica del solar en concret pot considerar-se nul·la, a excepció d'aquelles zones que per no quedar afectades pels moviments de terres no han estat supervisades.

Conclusions

- Amb motiu de la construcció d'un nou habitatge al carrer Sant Jaume, 19 de Granollers, es va portar a terme el control arqueològic en els moviments de terres de les obertures de rases per a la fonamentació.
- La finca preexistent, situada entre mitgeres, tenia un origen de construcció de mitjans de segle XX, cronologia que va ser constatada a partir de les restes aparegudes (claveguera en ús composta per totxanes i restes d'un pou cec, amortitzat)
- Els resultats arqueològics han estat nuls en les zones afectades per les rases de fonamentació. Han quedat sense supervisió arqueològica aquelles zones que no han presentat excavació mecànica.

Documentació planimètrica

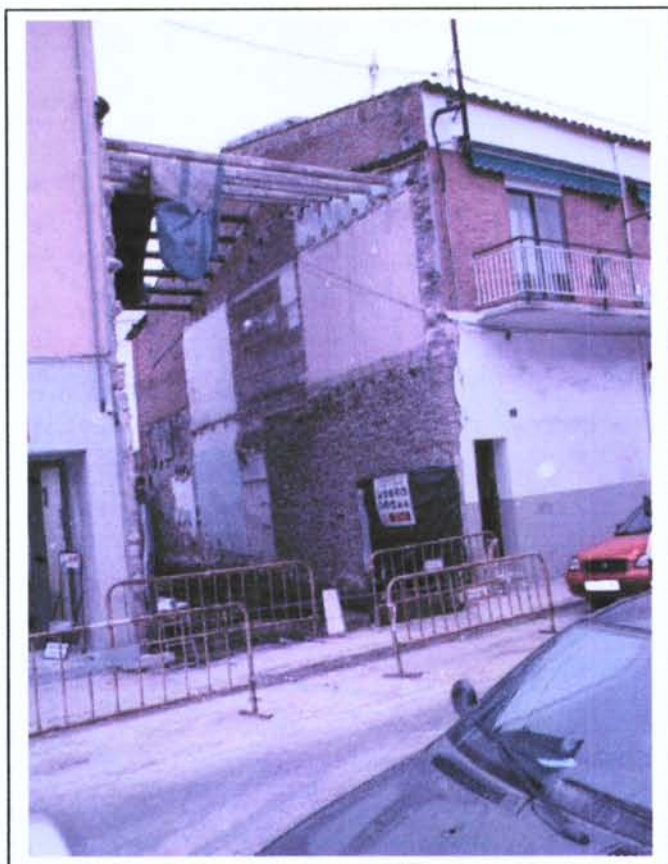

Plànol de fonaments de la finca c/
Sant Jaume, 19 de Granollers

N.M

Documentació fotogràfica

Vista general de la finca

Vista de detall d'una de les rases perimetrals. Es pot apreciar el substrat geològic.

Bibliografia general

AAVV,(1984): *Els orígens de Granollers i del Vallès Oriental*. Col·lecció pobles de Catalunya, Barcelona, setembre .

BAULIES I CORTAL, J. (1965): *Granollers*. Ed. Selecta, Granollers.

ESTRADA I GARRIGA, J. (1958): "Granollers en tiempos de Jesucristo". A *Vallès*, núm. 901, 24 de desembre de 1958, pàg.16

ESTRADA I GARRIGA, J. (1949): "Granollers en tiempos romanos", A *Vallès*, extra 24 d'agost, 1949.

ESTRADA I GARRIGA, J. (1955): *Síntesis arqueológica de Granollers y sus alrededores*. Museu de Granollers. Granollers.

ESTRADA I GARRIGA, J. (1969): *Vías y poblamientos romanos en el territorio del área metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Comisión de Urbanismo.

ESTRADA I GARRIGA, J (1993): *Granollers a l'antiguitat*. Editorial Tarafa. Granollers.

ESTRADA I GARRIGA, J; VILLARONGA, L (1967): *La Lauro Monetel y el hallazgo de Cánovas*. (Barcelona): I.P.A. (Separata de la Revista "Ampurias"), Vol. XXVIII.

ESTRADA I GARRIGA,J. (1990): *Apunts per a una història de l'Arqueologia Granollerina*, Granollers. Inèdit.

GONZÁLEZ I JIMÉNEZ, R (2003): *Informe - Memòria del seguiment arqueològic realitzat a la rasa de la Rectoria (entre la nova Rectoria i el Mercat Sant Carles. Granollers, Vallès Oriental*. Inèdit

JÁRREGA DOMÍNGUEZ, R. (1995): "Aproximació a l'estudi de l'antiguitat tardana al Vallès Oriental". A *Limes*. Revista Arqueològica. Nº 4-5, 1995. Edita CRAC.

LLOBET, SALVADOR, (1951): *Granollers. Estudio geográfico e histórico*. Granollers.

MOLERA I CLOTA, S (2000) : *Informe del seguiment i la intervenció arqueològica d'urgència entre el carrer Sant Jaume i la Plaça Folch i Torres de Granollers, Vallès Oriental*. Inèdit

MUSEU DE GRANOLLERS, (1991): *Tombes i ofrenes. Les troballes arqueològiques de Can Trullàs*. Granollers. Ajuntament de Granollers.

PARDO, J. (1986): *Les troballes romanes del passatge de Sant Bartomeu. Granollers, Vallès Oriental*. Informe de les excavacions. 4 de novembre de 1986. Entrada E-6112

PARDO, J. (1993): "El nucli romà de Granollers. Breu estat de la qüestió". Dins *Empúries*". Revista de prehistòria, arqueologia i etnologia. 48-50 II.

PARDO, J; PÀMIES, A., (1986): *Introducció a l'Arqueologia de la Comarca. La Romanització*. Curset a càrrec dels Membres de l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers. Museu de Granollers.

RIBA, BOLÒS, PANAREDA, NUET, GONZÁLVIZ, (1979): *Geografia física dels Països Catalans*. Ed. Ketrés. Barcelona

SÁNCHEZ I CAMPOS, E.(1991): *Memòria de la intervenció arqueològica a can Trullàs, Granollers, Vallès Oriental, Zona C. Via Medieval*. Granollers. Març (inèdit).

DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA: SIG (sistema informació geogràfic). [www. mediambient.es/ sig](http://www.mediambient.es/sig).

TENES I BUSQUETS, M.(1991-2) "El conjunt funerari de can Trullàs". Dins de *Tribuna arqueològica*.

TENES I BUSQUETS, M. (1992): *L'aplicació de mètodes d'excavació prehistòrica a un jaciment clàssic: la necròpolis romana de can Trullàs*. (Granollers, Vallès Oriental) Treball d'investigació presentat a la UAB. Doctorat d'arqueologia prehistòrica. Inèdit.